

60-річчя

АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ В. П. КУХАРЯ

26 січня виповнилося шістдесят років визначному вченому в галузі органічної, елементоорганічної, біоорганічної хімії та екології, досвідченому організатору науки академіку НАН України Валерію Павловичу Кухарю.

Після закінчення Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту та аспірантури Інституту органічної хімії НАН України В. П. Кухар працював молодшим та старшим науковим співробітником цієї установи, а з 1975 р. очолив тут відділ хімії полігалогенорганічних сполук (згодом — відділ тонкого органічного синтезу).

У 1978 р. був обраний академіком-секретарем Відділення хімії та хімічної технології, а в 1988 р. — віце-президентом НАН України.

В. П. Кухарю притаманні широта наукових інтересів, глибока ерудиція, вміння знаходити оригінальні напрями досліджень на стику різних наукових дисциплін. Він провів глибокі дослідження в галузі хімії полігалогенорганічних сполук: розробив методи одержання та вивчив хімічні перетворення поліхлоралкіламінів та їх фосфорильованих похідних — трихлорфосфазополіхлоралканів, синтезував невідомі раніше іліди фосфору, зокрема Р-галогеніліди, на основі яких уперше одержано фосфорвмісні кетени. Досліджено також процеси фторування та бромовання «каркасних» вуглеводнів — адамантану та гомокубану, знайдено прості способи синтезу поліхлор- та полібромпіридинів і вивчено їх властивості, розроблено нові методи одержання фтор- та фосфорвмісних амінокислот, запропоновано стратегію асиметричного синтезу елементоорганічних аналогів природних сполук різної будови.

В. П. Кухар та його учні створили і дослідили низку невідомих раніше біологічно активних речовин, розробили вискоефективні регулятори росту рослин, які впроваджуються в сільське господарство.

З 1983 р. учений розпочав систематичні дослідження в галузі біоорганічної хімії низькомолекулярних біорегуляторів та хімічного моделювання біологічних процесів, а в 1987 р. очолив академічний Інститут біоорганічної хімії (з 1989 р. — Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України), створений за його ініціативою та активною участю.

У галузі хімії біорегуляції Валерій Павлович з учнями та співробітниками виконав піонерські дослідження, які допомогли з'ясувати найбільш загальні закономірності процесів регуляції у живій клітині і стали вагомим внеском у розвиток сучасної фізико-хімічної біології, а також відкрили широкі можливості як для вивчення тонких механізмів перебігу біологічних процесів, так і для пошуку нових способів керування ними.

На основі комплексних фізико-хімічних, фізіологічних, математичних досліджень та використання методів штучного інтелекту обґрунтовано гіпотезу про стереотипні механізми біорегуляції на субклітинному рівні, запропоновано методи комп'ютерного прогнозування біологічної активності нових сполук як передумови їх спрямованого синтезу.

Починаючи з 1983 р. В. П. Кухар як віце-президент, а згодом — президент Українського комітету з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» інтенсивно займається екологічними аспектами промислових технологій, пошуком шляхів зменшення техногенного навантаження на довкілля та ліквідації наслідків його забруднення. Він координує розробку системи моніторингу навколишнього середовища в Україні, діяльність, спрямовану на вироблення загальної стратегії наукових досліджень у галузі екології, створення технологій очищення та утилізації викидів і відходів промислових підприємств. З перших днів Чорнобильської катастрофи він особисто брав участь у ліквідації її наслідків, в організації та координації наукового забезпечення природоохоронних заходів і відтоді беззмінно працює в Чорнобильській комісії НАН України.

В. П. Кухар — автор більш як 530 наукових праць і винаходів, у тому числі кількох монографій, виданих у США. Багато сил віддає вченій підготовці наукової зміни. Серед його учнів 2 доктори і 30 кандидатів наук.

Плідну творчу працю Валерій Павлович органічно поєднує з напруженою науково-організаційною та громадською діяльністю. В 1995—2000 рр. очолював Комісію з питань ядерної політики та екологічної безпеки при Президентові України. З 1996 р. він — заступник голови Комісії з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України і член Групи ядерної безпеки при Європейському банку реконструкції та розвитку. Президент Українського хімічного товариства, президент Малої академії наук, науковий керівник Українського відділення Всесвітньої лабораторії, член численних урядових і міжнародних комісій, рад, комітетів, редактор і член редколегій низки наукових журналів, — ось далеко не повний перелік громадських обов'язків вченого.

В. П. Кухар — лауреат премії ім. А. І. Кіпріанова НАН України, Державної премії України в галузі науки і техніки (1999), премії Міжнародної федерації вчених «TERNI SAN VALENTINO. UN ANNO D'AMORE». Його заслуги у розвитку науки відзначено численними урядовими нагородами.

Щиро вітаючи Валерія Павловича з ювілеєм, наукова громадськість зичить йому доброго здоров'я і нових творчих успіхів.